

Economisch-Statistische Berichten

Gids voor public relations

★

Drs. J. Amelung

De werkgelegenheid in de
sigarenindustrie

★

Drs. R. Kool

Een welvaartsplan

voor

Nederlands Nieuw-Guinea

★

Drs. P. H. M. Cremers

Atoomenergie en verzekering

★

C. Vermey

De vrachtenmarkt

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

43e JAARGANG

No. 2142

WOENSDAG 23 JULI 1958

COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING

Spuistraat 172

Amsterdam

KAS-ASSOCIATIE N.V.

Betaalkantoor voor coupons

BETALEN · BEWAREN · BEHEREN

vacatures

Bedrijfspsycholoog

*

met wetenschappelijke opleiding en veeljarige binnen- en buitenlandse praktijkervaring, door conjunctuur-omstandigheden genoopt binnenkort van positie te veranderen, zoekt passende functie, ook eventueel voor enkele dagen per maand in vast verband.

*

Br. no E.S.B. 19-1 postbus 42, Schiedam

R. Mees & Zoonen
Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

*Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen
Alblasserdam*

*Verzorging van
en adviezen inzake
levensverzekeringen
en pensioencontracten*

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam 6.*
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.*

Redactie-adres voor België: *Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam 6.*

Abonnementsprijs: *franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B. fr. 400).*
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor *Westzeedijk, Rotterdam 6.*

Advertenties. *Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).*

Advertentie-tarief *f. 0.30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.*

Gids voor public relations

Op 10 februari 1958 bestond het Britse „Institute of Public Relations” tien jaren. Van het in 1951 opgestelde ontwikkelingsplan waren toen verschillende punten uitgevoerd, o.a. het punt vakopleiding. In 1957 was het eerste „intermediate” examen afgenomen, waarna de geslaagden het recht hebben deel te nemen aan het „final” examen voor het diploma voor public relations. Voor beide examens moeten de beginselen en — uitvoerig — de praktijk worden bestudeerd. Gezien de schaarste aan Engelse publikaties van enige omvang op dit gebied, in tegenstelling tot de Amerikaanse overvloed aan tijdschriftartikelen en boeken, heeft het Britse instituut een gids¹⁾ doen samenstellen met een tweeledig doel, nl. ten eerste de examenopleiding in Groot-Brittannië te dienen en ten tweede aan iedereen, die met public relations te doen heeft, inzicht te geven in gebied en doel van dit werk, hetgeen de samenwerking met public relations chefs en adviseurs kan vergemakkelijken.

Een oordeel over de in mei verschenen gids berust op de volgende feiten. In ongeveer 240 bladzijden beschrijven 23 specialisten ieder een bepaald onderdeel van public relations. Deze opstellen zijn in vier delen gegroepeerd, nl. doel, functies en problemen in deel I; het publiek en de publieke opinie in deel II; een aantal publiciteitsmedia zoals pers, radio, televisie enz. in deel III en de public relations, bij de Regering, plaatselijke besturen, beroepsorganisaties en het werk van public relations adviseurs in het vrije beroep in deel IV. Een zuiver leerboek uit één stuk is de gids daardoor niet geworden, doch wel een symposium. De redactie-commissie geeft het in de gids goed merkbare feit toe, dat er op enkele punten divergentie van meningen bestaat.

Een vroegere voorzitter van het Institute, Lex Hornsby, heeft de definitie van public relations, welke het Institute in zijn reglementen heeft vastgelegd, meesterlijk verklaard en toegelicht: „Public relations is the deliberate, planned and sustained effort to establish and maintain mutual understanding between an organisation and its public”. Wederzijds begrip is vanouds van groot belang voor mensen en organisaties, maar het heeft in deze tijd van massificering, verzakelijking en codificering een nieuwe betekenis gekregen. Naast dergelijke principiële uiteenzettingen in gestroomlijnd-idealistische geest, vindt men in de gids vele beknopte, maar goed geselecteerde gegevens

¹⁾ „A guide to the practice of public relations”; uitgave Newman Neame Ltd. London 1958, 243 blz., 30/-.

omtrent de Britse pers, de radio, de televisie-enz. Een schets van het opinie-onderzoek, als uitgangspunt voor public relations-werk, heeft toch wel merkbaar onder het streven naar beknoptheid geleden.

In de tien jaren van het bestaan van het Britse instituut, dat thans meer dan duizend leden telt, die hun tijd geheel of gedeeltelijk aan public relations in soms zeer ruim genomen zin besteden, is zoals hiervoren aangestipt, in de Verenigde Staten een stroom van literatuur over public relations verschenen. Veelal behandelen deze publikaties de verschillende publieksgroepen, vooral voor ondernemingen van belang, met direct nuttige aanwijzingen voor de benadering van die groepen. Die literatuur culmineerde wel in een boek zoals het „Public Relations Idea Book”²⁾ met enkele honderden voorbeelden van benaderingen en een recenter boek zoals „Public Relations Idea in Action”³⁾ met ongeveer 500 toegepaste programma's en technieken, waarvan zeer vele in enkele regels zijn weergegeven. Ook vindt men een aantal omschrijvingen van een situatie en de problemen daarin, gevolgd door een vermelding van werkwijze en resultaten. Vergelijken we daarmee de nieuwe Engelse gids, dan blijken de auteurs zich van beschrijvingen van bepaalde situaties vrijwel te hebben onthouden en hun concrete uiteenzettingen van public relations-activiteiten sterk te hebben beperkt. Daartegenover zijn de gegeven aanwijzingen meesterlijk, bijv. voor het contact met de pers.

Samenvattend kunnen wij van de nieuwe Engelse gids zeggen: hij bevat enkele met sociaal begrip en gevoel geschreven uiteenzettingen omtrent de betekenis van public relations in de moderne samenleving, veel op Groot-Brittannië betrekking hebbend gesystemiseerd feitenmateriaal en op een beperkt aantal punten goed zakelijke aanwijzingen. Het komt ons voor, dat Nederlandse belanghebbenden en belangstellenden in public relations dank zij deze uiteenzettingen en aanwijzingen een belangwekkende „tour d'horizon” kunnen maken in de beginselen en enkele hoofdpunten van de praktijk van public relations, zoals het Britse instituut die gaarne ziet opgevat en toegepast.

Rotterdam.

G. DE BRUYN.

²⁾ „Public Relations Idea Book”, by Printers' Ink Editors and Contributors. Uitg. Printers' Ink Publishing Comp., Inc. New York 1953.

³⁾ Allen H. Center: „Public Relations Ideas in Action”, McGraw-Hill Book Comp. New York 1957.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Gids voor public relations, door Drs. G. de Bruyn	579	Atoomenergie en verzekering, door Drs. P. H. M. Cremers	586
De werkgelegenheid in de sigarenindustrie, door Drs. J. Amelung	580	De vrachtenmarkt, door C. Vermey	588
Een welvaartsplan voor Nederlands Nieuw-Guinea, door Drs. R. Kool	582	Aantekening: Europa, Amerika en de recessiebestrijding	589
		Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. M. P. Gans	591

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit, Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Na de beëindiging der sigarenrantsoenering bleek, dat het verbruik t.o.v. vóór de oorlog was gehalveerd en een verdere daling te zien gaf. Teneinde de impasse, waarin de sigarenindustrie hierdoor was geraakt, te doorbreken, werd in 1952 de accijns op sigaren verlaagd. Aangenomen werd, dat de aldus mogelijk gemaakte prijsverlaging tot omzetvergroting en ruimere werkgelegenheid zou leiden, en dat de industrie meer financieringsmogelijkheden zouden worden geboden voor de aanschaf van voor rationalisatie e.d. nodige investeringsgoederen. Blijkens het verloop der produktie, de werkgelegenheid en de arbeidsproduktiviteit zijn de doeleinden der accijnsverlaging grotendeels gerealiseerd. Sedert een halfjaar echter vertoont de afzet geen stijging meer, terwijl het afsluiten van investeringsprogramma's reeds nu leidt tot werkgelegenheidsvermindering. In deze sfeer komt binnenkort de beslissing omtrent het al of niet verlengen van de tijdelijke ontheffing van omzetbelasting aan de orde.

Nadat de rantsoenering van sigaren op 1 juli 1947 was beëindigd, bleek het binnenlandse verbruik in vergelijking met vóór de oorlog ongeveer gehalveerd te zijn. In 1948 werden per hoofd 90 stuks verbruikt tegen 178 in 1938. In 1949 vertoonde het verbruik van sigaren een geringe toeneming; in beide volgende jaren was sprake van een verdergaande vermindering en wel met ruim 10 pCt. per jaar. Hiermee daalde het verbruik in 1951 tot 70 sigaren per hoofd. Deze laatste ontwikkeling vond plaats ondanks de tijdelijke afschaffing van de omzetbelasting in december 1950. Deze maatregel bleek dus niet voldoende te zijn geweest voor het bevorderen van een gunstige wending in de sigarenindustrie. De gedaalde omzet ging gepaard met een niet onbelangrijke werkloosheid. Omdat een relatief groot deel van de sigarenmakers van hogere leeftijd was — ouder dan 50 jaar — was inschakeling elders moeilijk. Wegens de betrekkelijk geringe spreiding van deze industrie vormde de werkloosheid plaatselijk en soms ook regionaal een ernstig probleem. Vanzelfsprekend was het bereiken van een opgaande lijn ook voor de sigarenindustrie zelf van essentieel belang. Voor de verbetering van de efficiency, c.q. rationalisatie, waren omvangrijke investeringen noodzakelijk. De hiervoor benodigde middelen konden slechts bij een hogere omzet uit de lopende inkomsten worden gefinancierd.

De wens tot het doorbreken van de ontstane impasse bracht de Overheid op 28 mei 1952 tot een verlaging van de accijns op sigaren. Hierbij werd aangenomen, dat de mogelijk gemaakte prijsverlaging tot een omzetvergroting zou leiden, waarmee dus de trend van een dalend verbruik in gunstige zin zou worden omgebogen. De grotere produktie zou niet alleen de werkgelegenheid verruimen, maar eveneens de ondernemers ruimere financieringsmogelijkheden geven voor de aanschaf van investeringsgoederen. De hiermee mogelijk gemaakte rationalisatie zou een verlaging van de kostprijs kunnen bewerkstelligen. Deze zou doorwerken in hetzij een prijsverlaging, hetzij een compenseren van eventuele stijgingen van andere kostprijfactoren.

Ten aanzien van de werkgelegenheid hield de beoogde ontwikkeling twee tegengestelde tendenties in.

De werkgelegenheid in de sigarenindustrie

Op korte termijn werd een vermindering van de werkloosheid beoogd. Deze werd ook inderdaad gerealiseerd. Op langere termijn echter betekent de eveneens gewenste rationalisatie een druk op de werkgelegenheid. Te verwachten was zodoende, dat de accijnsverlaging slechts een tijdelijke verruiming van de werkgelegenheid teweeg zou brengen. Wanneer dit echter zou samengaan met een weer gezond worden van de sigarenindustrie, zou de verlaging van de accijns aan haar doel hebben beantwoord.

In het hierna volgende wordt in de eerste plaats een overzicht gegeven van het verloop van de produktie en van de werkgelegenheid. Uit deze beide gegevens blijkt de verbetering van de arbeidsproduktiviteit. Deze laatste geeft in feite het resultaat weer van de rationalisatie, c.q. investeringen, van de sigarenindustrie. Ten slotte wordt gewezen op de sinds kort optredende stagnering van de afzet, die toevallig samenvalt met het afsluiten van diverse investeringsprogramma's. Dit laatste leidt nu reeds tot een vermindering van de werkgelegenheid, die, zoals hiervoor werd vermeld, op langere termijn was te verwachten. In verband hiermede wordt er aan herinnerd, dat de tijdelijke en regelmatig verlengde ontheffing van omzetbelasting per 1 januari 1959 afloopt.

Werkgelegenheid en produktie.

De nu volgende cijfers betreffen de grote sigarenondernemingen — meer dan 25 werknemers — waar geen andere tabaksprodukten worden gefabriceerd.

TABEL 1.

jaar	totaal personeel per 30 sept. (× 1.000)	produktie (mln. st.)		
		sigaren	senoritas	totaal
1950	11,4	556	128	684
1951	9,9	503	137	640
1952	11,4	600	151	751
1953	12,0	647	241	888
1954	12,0	705	311	1.016
1955	11,6	747	354	1.101
1956	11,2	736	398	1.134

Bron: Produktiestatistiek.

De accijnsverlaging veroorzaakte op korte termijn een verhoging van de afzet, c.q. produktie, van sigaren

en senioritas. Dit resulteerde in een gelijktijdige uitbreiding van het aantal werknemers. Voor de grote sigarenfabrieken werd wat de werkgelegenheid betreft reeds in 1953 een hoogtepunt bereikt, terwijl de produktie tot voor kort een voortdurende stijging vertoonde. In 1958 was er sprake van een stabilisatie. Gedurende de eerste vijf maanden van 1958 vertoonde de binnenlandse afzet in vergelijking met de overeenkomstige periode van 1957 een geringe daling t.w. voor sigaren met 0,4 pCt. en voor senioritas met 1,9 pCt. De uitvoer van beide produkten vertoonde in genoemde perioden nagenoeg geen verschil. De produktie-index van het C.B.S. voor 1957 wijst op een stijging voor sigaren en senioritas met 6,9 pCt., t.o.v. 1956. Volgens de Algemene Industrie Statistiek nam de personeelsbezetting bij de sigarenfabrieken van het laatste kwartaal 1956 tot het overeenkomstige kwartaal van 1957 toe met 2,5 pCt.

Werkloosheid.

Het totale aantal werkloze en op aanvullende werken tewerkgestelde sigarenmakers ontwikkelde zich als volgt:

TABEL 2. *Werkloosheid sigarenmakers*

ultimo	totaal	ouder dan 50 jaar		totaal	ouder dan 50 jaar		
		aantal	in pCt. van totaal		aantal	in pCt. van totaal	
febr. 1952	1.340	780	58	1955	299	244	82
mei ..... "	1.142	692	61		151	139	92
nov. .... "	855	542	63	1956	83	49	59
mei 1953	743	520	70		37	31	84
nov. .... "	691	547	78	1957	45	28	62
mei 1954	664	514	77		40	23	58
nov. .... "	310	271	87	1958	253		
mei ..... "							

Bij de grote sigarenfabrieken nam blijkens tabel 1 het aantal werknemers van 1951 op 1953 toe met 2.100 personen. Daarentegen verminderde het totale aantal werkloze sigarenmakers in ongeveer dezelfde periode met ca. 650 personen.

Hieruit blijkt de personeelsuitbreiding voor een belangrijk deel buiten de arbeidsreserve te zijn aangetrokken. Het resultaat was dat op korte termijn, ondanks de verruimde werkgelegenheid, een niet onbelangrijke werkloosheid resteerde. Voornamelijk zal dit te verklaren zijn met het relatief grote aantal oudere werklozen, waarvoor bij de fabrieken onvoldoende plaatsingsmogelijkheden bestonden. Van 1954 af vertoonde het aantal werklozen ouder dan 50 jaar in het algemeen een grotere daling dan voor de jongeren het geval was. Deze extra daling zal verband houden met het bereiken van de 65-jarige leeftijd, dat in deze gemiddeld vrij oude groep werklozen een grote rol speelde. Van dat moment af worden de werklozen immers niet meer als zodanig geregistreerd.

In 1955 en 1956 onderging het aantal werknemers bij de grote sigarenfabrieken, zoals tabel 1 deed zien, een vermindering, zodat eigenlijk een stijging van de werkloosheid te verwachten viel. Waarschijnlijk zal de gunstige ontwikkeling van de werkloosheid vooral voor de jongeren zijn terug te brengen op de ruime algemene werkgelegenheid, waardoor deze krachten elders konden worden opgenomen.

Arbeidsproductiviteit.

De arbeidsproductiviteit kan worden gemeten aan de hand van het aantal per werknemer geproduceerde sigaren en senioritas. Voor beide produkten tezamen was

er sprake van een aanmerkelijke vooruitgang, die, blijkens tabel 1, ten dele kan worden toegeschreven aan de toeneming van het relatieve aandeel der gefabriceerde senioritas van 20 pCt. in 1952 tot 35 pCt. in 1956. De senioritas lenen zich immers in het bijzonder voor mechanische produktie. Voor de sigaren en senioritas kan de ontwikkeling van de produktiviteit niet afzonderlijk worden aangegeven, omdat de arbeidsbezetting slechts in totaal bekend is. Wel kan een benaderend beeld worden verkregen door, uitgaande van de volledige arbeidsbezetting per afzonderlijk produkt, te bepalen hoeveel hiervan gemiddeld per werknemer werd geproduceerd. Hierbij wordt echter geen rekening gehouden met mogelijke verschuivingen in de arbeidsbezetting voor beide produkten. De volgende cijfers hebben betrekking op de in tabel 1 bedoelde grote sigarenfabrieken.

TABEL 3. *Produktie per werknemer*
(1952 = 100)

jaar	sigaren en senioritas	sigaren a)	senioritas a)
1952	100	100	100
1953	112	102	152
1954	129	112	196
1955	144	122	231
1956	154	125	269

a) Produktie gedeeld door het totale aantal werknemers.

Volgens het verslag van de Hoge Raad van Arbeid bedroeg de stijging van de arbeidsproductiviteit, op basis van het per werknemer geproduceerde aantal stuks, in de periode 1925 tot 1936 gemiddeld 2,6 pCt. per jaar; terwijl dit van 1952-1956 gemiddeld 13,5 pCt. bedroeg. In feite geeft een dergelijke meting geen juist beeld van de stijging der produktiviteit. Deze behoort per produkt te worden gemeten en vervolgens te worden gewogen naar het belang van de afzonderlijke produkten. Omdat de senioritas de grootste stijging van de produktie per man vertonen, maar anderzijds slechts een ondergeschikt deel van de totale arbeidsbezetting der sigarenindustrie in beslag nemen, zal de stijging der produktiviteit van de sigarenfabrieken in werkelijkheid geringer zijn geweest dan de genoemde 13,5 pCt.

Tot dusverre werd de arbeidsproductiviteit slechts voor de grote sigarenfabrieken gemeten. Voor de gehele sigarenindustrie zal de verbetering echter groter zijn geweest, omdat het produktie-aandeel van de kleine bedrijven sinds 1952 niet onbelangrijk verminderde, t.w. van 10,6 pCt. in 1952 tot 2,4 pCt. in 1956. Deze bedrijven met minder dan 25 werknemers zijn immers in meerdere mate ingesteld op de weinig produktieve handmatige fabricage.

Huidige situatie.

Tot dusverre blijken de doeleinden van de accijnsverlaging grotendeels te zijn gerealiseerd; het verbruik dat in 1951 70 stuks per hoofd bedroeg is toegenomen tot 106 stuks in 1957; de werkgelegenheid is vermeerderd en de werkloosheid is afgenomen, zij het overigens mede dank zij de afvloeiing van 65-jarigen en de ruime algemene werkgelegenheid. Voorts werden ook t.a.v. rationalisatie en investeringen resultaten geboekt, die weerspiegeld worden in een stijging van de arbeidsproductiviteit. De verdere uitwerking hiervan houdt echter de dreiging in van een hernieuwde werkloosheid. Sinds een half jaar vertoont de afzet geen stijging meer. Tegelijkertijd blijkt voor verschillende investeringsprogram-

In dit artikel wordt achtereenvolgens aandacht geschonken aan de volgende punten: 1. de opvattingen in Nederland en in Nieuw-Guinea inzake de mogelijkheid van planning; 2. de vraag of een ontwikkelingsplan op langere termijn op grond van de huidige situatie nodig is; 3. op welke wijze planning en uitvoering moeten plaatsvinden. Nieuw-Guinea is een land met beperkte economische mogelijkheden, hetgeen blijkt uit de volgende omstandigheden: a. goede landbouwgronden zijn schaars; b. behalve de oliemaatschappijen zijn er geen grote bedrijven; c. in het tijdvak 1949-1957 heeft de toeneming van de produktie vooral geleid tot stijging der consumptie. Daarom bepleit schrijver de tot stand koming van een welvaartsplan. Een dergelijk plan zal met de volgende eisen rekening moeten houden: het beschikbaar aantal arbeiders mag niet worden overschreden; het per jaar benodigd bedrag voor de investeringen moet aanwezig zijn, terwijl tegelijkertijd de betalingsbalans in evenwicht moet zijn.

Een welvaartsplan voor Nederlands Nieuw-Guinea

Wij willen in dit artikel enige aandacht besteden aan de vraag, of de opstelling en uitvoering van een langjarig ontwikkelingsplan voor Nederlands-Nieuw-Guinea nodig is. Wij zullen in dit verband achtereenvolgens aan de volgende punten aandacht besteden:

- 1e. aan de opvattingen in Nederland en in Nieuw-Guinea inzake de mogelijkheid van planning;
- 2e. aan de vraag of een langjarig ontwikkelingsplan op grond van de huidige economische situatie nodig is;
- 3e. aan de vraag op welke wijze planning en uitvoering moeten plaatsvinden.

De opvattingen aangaande de wenselijkheid van een welvaartsplan.

Deze opvattingen zijn verschillend. Enige jaren geleden verklaarde wijlen Minister Kernkamp dat er voorlopig onvoldoende gegevens beschikbaar waren om een dergelijk welvaartsplan op te stellen. Wellicht heeft men sindsdien deze gegevens kunnen verzamelen. In 1954 werd door het Gouvernement van Nederlands-Nieuw-Guinea een driejarig werkplan gelanceerd, waarvan een bescheiden deel blijkens de ervaring verwerkelijkt kon worden. Wij verstaan onder „planning” niet anders dan een

zich rekenschap geven van de „route”, die het schip van staat vaart, met inbegrip van de vaarsnelheid, de afstand tot de bestemmingshaven en het nuttig effect van de gehele tocht. Planning is, om het met de woorden van Prof. Verdoorn van het Centraal Planbureau te omschrijven: „een geordend doordenken van de toekomst”. Men associeert het begrip „planning” niet zelden met „communismische economie” of iets dergelijks. Het is niet onmogelijk, dat dit met name geldt voor hen, die met de ontwikkeling van Nederlands-Nieuw-Guinea te maken hebben. Een groot deel van hen die in Hollandia en in Den Haag aan de ontwikkeling van dit gebiedsdeel werken, zijn afkomstig uit de overheidsdiensten van het voormalige Nederlands-Indië. Zij ontvingen hun scholing en hun praktijkervaring in een land waarvan de economische politiek — ook in de crisisjaren — een liberale politiek bleef. Men leze hierover de rede van de Gouverneur-Generaal van Nederlands-Indië bij de opening van de toenmalige volksvertegenwoordiging in 1937.

De tropische landen vóór 1940 kenden geen welvaartsplannen en kenden geen economische politiek gestoeld op een langjarig ontwikkelingsplan. Vóór 1940 was er slechts één land, dat zich aan planeconomie schuldig

(vervolg van blz. 581)

ma's het laatste stadium te zijn bereikt. Er is enerzijds sprake van het in bedrijf stellen van vol-automatische bolknakmachines, anderzijds van niet volledig benutten van de kortgeleden voltooide investeringen, wegens het ontbreken van een voortgaande toeneming van het verbruik. In diverse gevallen gaat hiermee een vermindering van de arbeidsbezetting gepaard.

Voor zover de industrie een betere rentabiliteitsbasis wist te verkrijgen moet dit stadium als een zekere consolidatie van het bereikte worden gezien. Ook bij een voortzetting van de produktie-c.q. afzettoeneming, zouden waarschijnlijk ontslagen zijn voorgekomen, wegens de gereedgekomen vergroting van de mechanische capaciteit. Wanneer echter onvoldoende maatregelen werden genomen voor het gezond maken van het bedrijf, kan er niet van consolidatie sprake zijn. In een aantal gevallen zijn bedrijven geliquideerd.

Hoe zijn nu de vooruitzichten op korte termijn? De produktie en de afzet verlopen thans zeer stabiel. Aangezien hierin op korte termijn geen van belang zijnde verandering is te verwachten, zal de werkgelegenheid van deze zijde geen steun kunnen verwachten. Bij het gereedkomen van verdere investeringen, zullen waarschijnlijk ook voortgaande ontslagen voorkomen.

In deze sfeer van teruglopende werkgelegenheid komt binnenkort een beslissing aan de orde t.a.v. het al of niet verlengen — per 1 januari 1959 — van de tijdelijke ontheffing van de omzetbelasting. Wellicht kan het bovenstaande overzicht, dat niet meer beoogt te geven dan een beschrijving van de ontwikkeling van de werkgelegenheid in de sigarenindustrie na de jongste accijnswijziging, een bijdrage vormen tot de discussie over de verschillende belangen, welke hierbij zijn betrokken.

's-Gravenhage.

Drs. J. AMELUNG.

maakte en dit was Sovjet Rusland. Het is dan ook mogelijk en begrijpelijk dat er bij de oudere ambtenaren, die met de ontwikkeling van Nieuw-Guinea te maken hebben, een zekere weerstand aanwezig is tegen deze „moderne” wijze van aanpak van de economische vraagstukken. En men mag niet blind zijn voor het feit, dat het in vele tropische gebieden en in het bijzonder in de gebieden, die nog maar kort hun politieke zelfstandigheid hebben, een soort „mode” is geworden een ontwikkelingsplan op langere termijn te lanceren, dat in binnen- en buitenland de indruk van een verbluffend snelle economische ontwikkeling moet wekken. Papier blijkt — zoals steeds — zeer geduldig te kunnen zijn. Een opmerking zoals: „Mijnheer, ik heb tientallen jaren bestuurservaring in Nederlands-Indië, zo'n welvaartsplan is niet zo eenvoudig als u denkt” is dan ook volkomen begrijpelijk. Zij is echter niet juist. Wij zijn namelijk van mening, dat er voor Nieuw-Guinea grote behoefte aan een planmatig economisch beleid bestaat.

De vraag, of een langjarig ontwikkelingsplan nodig is.

Er is sinds 1949 in Nieuw-Guinea gewerkt aan de economische ontwikkeling. Men heeft ernaar gestreefd om aan de verplichtingen die Nederland inzake dit „dependent territory” krachtens het Algemeen Handvest der Verenigde Naties op zich heeft genomen, zo goed mogelijk te voldoen. Het belang van de Papoea werd bij voortdurend als het eerste belang beschouwd. Zoals in het voormalige Nederlands-Indië de grond van de Javaanse boer door de agrarische wetgeving beschermd werd tegen de cultuurondernemingen, zo worden de grondrechten van de autochtone bevolking in Nieuw-Guinea beschermd op een wijze, welke menig autonoom tropisch land ten voorbeeld mag strekken. Het belang van de bevolking gaat voor. Op het gebied van gezondheid en van onderwijs werden in de afgelopen jaren bepaalde resultaten geboekt. Er werden gebieden gepacificeerd en men slaagde erin op korte termijn het leven voor vele autochtonen meer menswaardig te maken.

Nieuw-Guinea is een gebied met uiterst beperkte economische mogelijkheden. Wij willen enkele oorzaken van deze beperktheid in het kort vermelden:

1. De economische aspecten van het natuurlijke milieu bieden een somber beeld. Er is een overvloedige regenval. De goede landbouwgronden zijn uiterst schaars. Het bodemreliëf belemmert het bouwen van verkeersverbindingen ten zeerste. De afstand tot de voornaamste afzetgebieden is groot.

2. Nieuw-Guinea heeft, met uitzondering van de oliemaatschappijen, geen grote bedrijven op industrieel en agrarisch gebied. De produktie ligt op een zeer laag niveau. Wij stellen vast, dat de produktie tot 1949 vrijwel

nihil is geweest en dat zij — ondanks alle gedane moeite van de zijde van Overheid en particulieren — in de jaren 1949-1957 slechts in bescheiden mate is toegenomen.

3. Wij hanteerden bewust de term „bescheiden” omdat wij als derde aspect van de economie van Nieuw-Guinea de stijging van het verbruik willen noemen. In de afgelopen jaren is de stijging, en dan in het bijzonder de stijging van verbruiksgoederen, zeer groot geweest. Naarmate meer gebieden gepacificeerd worden en naarmate de reeds gepacificeerde autochtonen hun verbruik zullen normaliseren, zal de totale vraag naar verbruiksgoederen in de toekomst steeds groter worden.

Er ontwikkelt zich derhalve een aantal economische krachten. En het is juist met het oog op het optreden en op de ontwikkeling van deze economische krachten, dat wij de noodzaak van een toekomstig planmatig beleid aanwezig achten. Alvorens hier op in te gaan, willen wij met enkele cijfers, samengesteld uit de officiële in- en uitvoerstatistieken, de ontwikkeling van produktie en consumptie over enkele jaren schetsen.

TABEL 1.

De invoer in Nieuw-Guinea in de jaren 1952 en 1956, exclusief invoer door oliemaatschappijen
(in duizenden gulden)

Invoer	1952 (1)	1956 (2)	Toename 3 = 2-1 (3)
Levensmiddelen en vetten	10.000	21.000	11.000
Chemicaliën	920	2.430	1.510
Hout	1.330	2.130	800
Papierwaren	700	880	180
Schoeisel en textiel	2.870	7.400	4.530
Cement, glas, aardewerk	1.850	4.130	2.280
Aardolieprodukten	50	100	50
Metaalprodukten	2.460	7.350	4.890
Machines, auto's e.d.	4.210	12.850	8.640
Diversen, w.o. rubberwaren	1.400	3.950	2.550

Uit tabel 1 blijkt, dat de waarde stijging in de eerste plaats veroorzaakt is door een stijging van de invoer van consumptiegoederen. De invoer van investeringsgoederen in 1956 omvatte hoogstens 10 pCt. van het totaal. Dit is een ongunstig percentage. Opmerkelijk is, de stijging van de invoer van consumptiegoederen, zoals blijkt uit de in tabel 2 gegeven cijfers.

Het aantal niet-autochtonen onder de verbruikers is in de jaren 1952 t/m 1956 met slechts 1/3 toegenomen. De koopkracht van deze groep is evenmin zodanig gestegen, dat hierdoor de invoerstijging uit tabel 2 kan worden verklaard. Klaarblijkelijk worden door de autochtonen in stijgende mate consumptiegoederen aangekocht. Dit zal dan in het bijzonder vlees, visconserven, meelprodukten, bier, spijsvetten en textiel betreffen.

(Advertentie)

STAPEL

Met papier en met plastic geïsoleerde kabels voor hoogspanning, laagspanning en telecommunicatie Kabelgarnituren, koperdraad en koperdraadkabel. Staalraad en staalband.

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK · DELFT

TABEL 2.

*Verbruiksstijging van een aantal consumptiegoederen,
exclusief invoer door oliemaatschappijen*

(in duizenden kg)

	1952	1956	stijging
Vers vlees	40	165	4 ×
Vleesconserven	154	402	2½ ×
Melkprodukten	190	730	3½ ×
Visconserven	126	610	5 ×
Rijst	6.043	7.686	—
Broodmeel	544	1.147	2 ×
Meelprodukten	56	373	6½ ×
Witsuiker	524	1.151	2 ×
Cacao en cacaoprodukten	17,9	34	2 ×
Bier	279	1.427	5½ ×
Tabak	115	177	—
Vetten en oliën	84	478	5½ ×
Toiletzeep	24	59	2 ×
Waszeep	194	407	2 ×
Textielprodukten incl. schoeisel ..	146	889	6 ×
Zout	92	225	2½ ×

TABEL 3.

Uitvoer van een aantal bevolkingsprodukten

	Hoeveelheid in 1.000 kg		Waarde per kg	
	1952	1956	1952	1956
Kopra	2.945	3.875	f 0,38	f 0,45
Kopal	380	670	„ 0,84	„ 1,44
Schelpen	209	227	„ 0,71	„ 2,—
Nootmuskaat	127	233	„ 0,90	„ 1,19
Foelie	40,3	67	„ 1,26	„ 5,—
Crocs (meter)	4.424	5.800	„ 0,87	„ 1,28

De totale exportwaarde van bevolkingsprodukten steeg van f. 2,1 mln. in 1952 tot f. 5,1 mln. in 1956. In deze stijging hadden met name de gebieden, gelegen achter de havens van uitvoer Hollandia, Merauke, Manokwari en FakFak een groot aandeel. Wij wijzen op een — onzes inziens — belangrijk verschijnsel, dat overduidelijk uit de tabellen naar voren komt, namelijk, dat er een snel toenemende verwijdering tussen de produktieve en de consumptieve krachten van Nieuw-Guinea ontstaan is. Terwijl een niet onaanzienlijk aantal autochtonen zich dank zij de inspanning van Nederland op korte termijn kan opwerken tot goed gevoede en goed geklede consumenten, die, evenals de bewoners van Europese landen, in feite een onbepert aantal behoeften hebben, beweegt de produktie zich nog op een niveau van traditionele zelfvoorziening en van produktie en export van bevolkingsprodukten. De export van laatstgenoemde produkten wordt onverbiddeijk aan de eisen van een uiterst kritische wereldmarkt blootgesteld. En zij voldoen vrijwel nimmer aan de eisen van prima kwaliteit, door deze wereldmarkt gesteld.

Het verschijnsel, dat de produktie bij de consumptie ten achter gaat lopen, is geenszins uniek voor Nieuw-Guinea. Het is het probleem, waarvoor elk tropisch gebied, dat zich op korte termijn wil ontwikkelen, wordt geplaatst. Die andere tropische gebieden haasten zich niet voor niets een economisch plan te ontwerpen en uit te voeren. Men wil de ontwikkeling in de hand houden. Nu is het waarschijnlijk zo, dat de gevaren van dit spel van economische krachten groter zijn, naarmate het betreffende gebied in economisch opzicht zwakker is. Het best ziet men dit bij de monetaire ontwikkeling. De tropische mens wordt plotseling geplaatst voor het verschijnsel: geld. Van hem wordt verwacht, dat hij dat geld even logisch en even rationeel zal benutten als de inwoner van een Europees land. Hierbij doet het in beginsel weinig ter zake of als tussenstadium tussen „geen ruilmiddel” en „geld” nog de zgn. „Inducement”-goederen in het ruilverkeer worden gebracht. Men mag verwachten dat

het inkomenssurplus, dat ontstaat door welvaartsvermeerdering, voor het overgrote deel besteed zal worden aan verbruiksgoederen. De omzetsnelheid van dat ruilmiddel zal betrekkelijk groot zijn.

De ontwikkeling van het loon- en prijspeil in Nieuw-Guinea is vermoedelijk verre van gunstig. Dit betekent niet, dat de Europese arbeider of ambtenaar niet met zijn salaris kan rondkomen. Dit betekent wel, dat het reële loon, dat aan de autochtoon ter beschikking staat, ontoereikend is voor de dekking van zijn steeds in aantal en intensiteit toenemende, op geld waardeerbare behoeften. Vandaar, dat de ongeschoolde Papoea-arbeider in Hollandia (dus in een stadje, waar hij voor zichzelf en zijn gezin een behoeftenschaal kan vormen) een veelvoud van het loon vraagt en ontvangt, dat aan de ongeschoolde Papoea in Merauke aan de Zuidkust wordt uitbetaald.

Het zal duidelijk zijn, dat in een sfeer van een steeds meer achterblijven van de produktie, een sfeer van een steeds terugwijkend bevredigingsniveau en van een relatief grote omloopsnelheid van het ruilmiddel, grote inflatoire gevaren verborgen zijn. Wij zagen, dat er economische krachten in Nieuw-Guinea zijn, welke beteugeld moeten worden. Wij noemden zowel consumptieve als monetaire krachten. Men mag hierbij niet volstaan met het uitvaardigen van een aantal verordeningen. Juridische begrippen buiten de economische werkelijkheid blijven lege termen. In de toekomst zullen alle krachten en mogelijkheden bewust gebundeld moeten worden om tot meer produktie te geraken. Wat derhalve nodig is, is een welvaartsplan.

Op welke wijze moeten planning en uitvoering plaatsvinden?

Ten slotte willen wij enige aandacht wijden aan de opstelling van een welvaartsplan voor Nieuw-Guinea. Het zou te ver voeren om hierbij in te gaan op de techniek van de planning. Wij willen volstaan met de volgende opmerkingen. Het welvaartsplan zal rekening moeten houden met economische criteria (bijv. verhoging nationaal inkomen, een sluitende betalingsbalans, een behoorlijke mate van risicoverdeling) maar ook met sociologische en ethnologische criteria en niet te vergeten met technische eisen. Het is voor de opstelling van een dergelijk plan van het allergrootste belang, dat er:

1e. voldoende produktieve projecten zijn, zodat de niet-produktieve bestedingen niet de boventoon gaan voeren;

2e. evenwicht is tussen de direct-produktieve projecten (landbouw) en indirect-produktieve projecten (verkeer);

3e. een keuze tussen de verschillende produktieve projecten gemaakt kan worden waardoor prioriteiten kunnen worden vastgesteld.

Een aantal produktieve projecten is in Nieuw-Guinea aanwezig. We noemen bedrijven zoals het mechanisch rijstbedrijf bij Koembe en het houtbedrijf te Manokwari. Deze twee bedrijven beloven in ieder geval een zekere produktie binnen enkele jaren, wat nog niet wil zeggen dat hun bijdrage aan de materiële ontwikkeling van de Papoea's bijzonder groot zal zijn. Ten aanzien van het Koembe-project, dat een exploitatie van 12.000 ha landbouwgrond met mechanische hulpmiddelen beoogt, kan men zich de vraag stellen, in hoeverre hiermede nu werkelijk het belang van de Papoea als toekomstige landbouwers gediend wordt. Vooral als men bedenkt, dat als enig gewas rijst verbouwd zal worden. Het voorstel van

een der voornaamste adviseurs, om deze oppervlakte, indien zij eenmaal in cultuur is gebracht, eenvoudig op te delen in percelen van 1 ha, is uiteraard onuitvoerbaar. Het cacaobedrijf van de Nederlands Nieuw-Guinea Maatschappij bij Ransiki ontwikkelt zich niet ongunstig. De plannen voor verwerking van sago door een particulier bedrijf zijn inmiddels verwikelijkt, terwijl het stichten van een aantal middenstandsboerderijen bij Ransiki overwogen wordt.

De prioriteit van deze projecten zal men vast kunnen stellen door voor elk project een aantal kencijfers te berekenen zoals de verhouding tussen:

1. aantal benodigde arbeiders en grootte van het project;
2. verwachte opbrengst per jaar en grootte van het project;
3. benodigde investeringen en grootte van het project;
4. bijdrage aan het nationaal inkomen en grootte van het project;
5. bijdrage aan het nationaal inkomen en benodigde arbeiders;
6. bijdrage aan het nationaal inkomen en benodigde investeringen.

Indien men een welvaartsplan, bijv. voor de tijd van 5 jaar, wil opstellen en men heeft aan de hand van bovengenoemde criteria prioriteiten voor de verschillende projecten opgesteld, dan dient voor elk van de 5 jaren van de planperiode aan de volgende eisen voldaan te worden:

- a. het beschikbaar aantal arbeiders mag niet overschreden worden;
- b. het per jaar benodigd bedrag aan geld moet beschikbaar zijn;
- c. de betalingsbalans moet ruimte laten voor de met het plan samenhangende invoer van goederen en uitvoer van gelden.

Het geheel loopt uit op een schatting van de economische situatie zoals men die na afloop van het welvaartsplan verwachten mag. Van bijzonder belang voor Nieuw-Guinea zal hierbij de prognose van de betalingsbalans zijn. Verder vraagt de arbeidsvoorziening eveneens speciale aandacht. De opvatting, dat er in de toekomst in Nieuw-Guinea een tekort aan arbeidskrachten te duchten valt, is onjuist. De activiteit van de Overheid op het gebied van utiliteitsbouw en energievoorziening zal na 1958 afnemen. Een school en een elektrische centrale bouwen men eenmaal en dan voor vele decennia. Aldus zullen geleidelijk honderden Papoea-arbeiders vrijkomen. Bijzondere aandacht zal blijkens het voorgaande ook aan de ontwikkeling van het loon- en prijspeil besteed moeten worden. Naast de hoeveelheid geld in omloop, dient de omzetsnelheid in het oog gehouden te worden. Projecten met een inflatoir karakter zoals bouwwerken en grondverzet vereisen aparte zorg.

Het is zeer belangrijk en noodzakelijk de afzetmogelijkheden van een project nauwkeurig na te gaan. We willen dit met behulp van een voorbeeld illustreren. Het betreft de opzet en afzet van de door de Overheid gefinancierde centrale zagerij te Manokwari waarin medio 1956 de eerste stam werd verzaagd en waarvan de produktie medio 1957 tot 100 m³ per maand aan bezaagd produkt was gestegen. Op het moment van de conceptie van dit project in 1953 produceerden de kleine particuliere zagerijen rond 2.500 m³. Er was een invoer van ongeveer 7.500 m³ en men achtte de oprichting van een centrale zagerij door de Overheid ter vervanging van deze import zeker

verantwoord. De kleine particuliere zagerijen zaten echter in de jaren 1953-1957 niet stil en vergrootten hun produktie aanzienlijk. Een en ander blijkt uit de volgende tabel.

TABEL 4.

Verbruik van bezaagd hout in Nederlands-Nieuw-Guinea in m³

	1956
Invoer met inbegrip van meubilair	1.900
Produktie door Gouvernement	1.700
Produktie door particulieren en coöperaties	6.900
	10.500

Zeer waarschijnlijk zal hout in de toekomst een concurrent vinden in cement in de vorm van cementsteen en gewapend beton. In landen zoals Nieuw-Guinea, waar een aannemer niet over ervaren timmerlieden kan beschikken, geeft hij de voorkeur aan het bouwen in cementsteen. Vermoedelijk is het winstpercentage per object voor hem bij gebruik van cement veel groter dan bij het bouwen in hout. Het cementverbruik voor constructiedoeleinden is blijkens het verloop van de import van betonijzer belangrijk gestegen. Het aantal voltooide bouwobjecten steeg van 230 in 1954 tot 500 in 1955.

Het bovenstaande doet vermoeden, dat er geen goede afzetmogelijkheden in Nederlands-Nieuw-Guinea voor het produkt van de centrale zagerij zullen zijn. Voor het jaar 1956 staat een produktie van 7.000 m³ door kleine particulieren vermeld. Als wij een dergelijke hoeveelheid ook voor het jaar 1959 aanhouden (het jaar waarin de centrale zagerij een capaciteit van 13.000 m³ zal hebben), dan zal het totale aanbod in dat jaar 20.000 m³ bedragen. Het is zeer onwaarschijnlijk, dat de markt van Nederlands-Nieuw-Guinea deze hoeveelheid volledig zal kunnen opnemen. Teneinde prijsbederf te voorkomen, zal de centrale zagerij een groot gedeelte van haar produktie moeten exporteren. Dit laatste zal ten gevolge van de zeer hoge vrachtkosten voor bezaagd hout moeilijk zijn.

Het begrip „centrale zagerij” is overigens in een dergelijk enorm gebied met een groot aantal op grote afstand van elkaar gelegen kleine centra van afzet een zonderling begrip. De binnenlandse vrachtkosten zijn bijzonder hoog; zij bedragen af Manokwari 10-20 pCt. van de opbrengstprijs. De plaatselijke particuliere zager is zeer goed in staat om per maand de enkele tientallen m³ bezaagd hout van redelijke kwaliteit, die gevraagd worden, te leveren. Het zou wellicht veel beter zijn geweest om in plaats van een centrale zagerij een fonds te stichten om met behulp van zagerijconsulenten en bedrijfskredieten de particuliere zagerijen op peil te brengen.

In het voorgaande schetsten wij in het kort de inhoud van een welvaartsplan en de eisen waaraan een dergelijk plan moet voldoen. Wij willen nog over twee aspecten van het vraagstuk iets zeggen en wel:

- 1e. over de vraag op welke wijze een dergelijk plan dient te worden opgezet en uitgevoerd;
- 2e. welke bijdrage tot de economische ontwikkeling er in concreto van verwacht mag worden.

Plannen maken over de besteding van geld en goederen geeft altijd wrijving. Zo ook de uitvoering van deze plannen. De wrijving kan bijv. ontstaan over de vraag welke instantie de plannen mag uitvoeren. De ervaring leert, dat men derhalve het beste een nieuwe instantie met wel omschreven bevoegdheden in het leven kan roepen. Zo

Schrijver geeft allereerst een samenvatting van de conclusies tot welke de Nederlandse Unie van Schadeverzekeraars in haar algemene vergadering gehouden in mei 1957 was gekomen. Als gevolg van deze bijeenkomst werden een jaar later, op 29 mei jl., de laatste voorbereidingen getroffen voor de binnenkort te verwachten oprichting van de Nederlandse pool voor verzekering van atoomrisico's. Door de in verschillende landen te vormen pools zal in nauwe samenwerking dekking worden verleend op in Europa gelegen reactoren. De wettelijke aansprakelijkheid gaf door het internationale karakter aanleiding tot uitvoerig overleg met als doel te komen tot een unificatie van de wetgeving in de vorm van een conventie. Voorts geeft schrijver een overzicht van de organisaties die in andere landen zijn opgericht voor de verzekering tegen atoomrisico's.

Atoomenergie en verzekering

Onder bovenstaande titel verscheen op 3 juli 1957 in dit blad een artikel als vervolg op het op 19 juni 1957 — eveneens in dit blad — gepubliceerde artikel „Verzekering tegen atoomrisico's”. De aanleiding tot het schrijven van beide artikelen was het feit, dat op 7 mei daaraan voorafgaande de Nederlandse Unie van Schadeverzekeraars zich op haar algemene vergadering in het Kurhaus had verdiept in de consequenties die, wat de verzekering betreft, het gebruik van atoomenergie voor vreedzame doeleinden met zich zal brengen. Wij willen nog eens in het kort samenvatten wat tijdens deze algemene vergadering, bij monde van de voorzitter der Unie, Mr. H. T. Asser, o.a. naar voren is gebracht:

1. hoewel er voor de verzekeraars, in welk land dan ook, geen enkele reden bestaat, zich, daar waar om hun medewerking gevraagd wordt, van het verlenen van die medewerking te onthouden, is het thans nog volstrekt onzeker wat er kan gebeuren en hoe lang de gevolgen nawerken als er iets gebeurt;

2. de nieuwe energiebron verkeert nog in een eerste stadium van ontwikkeling en de exploitatie beperkt zich tot weinige maar kostbare installaties;

3. het is volkomen uitgesloten de kernreactor maar een begin van dekking te geven als niet de verzekeringsmarkt

zich nationaal en internationaal zo effectief mogelijk organiseert, zo draagkrachtig mogelijk wordt en uitgerust is met zoveel mogelijk gelijkvormige verzekeringsvoorwaarden, d.w.z. de verzekeraars moeten komen tot nationale pools op internationale basis;

4. niet de verzekeraars alleen zullen zulk een constructie kunnen opbouwen, maar in vele — zo niet in alle — gevallen zal de wetgever eraan te pas moeten komen;

5. er worden reeds van vele zijden pogingen in het werk gesteld om te komen tot internationale samenwerking; het beeld hiervan is echter op het eerste gezicht nog vrij chaotisch;

6. wat Nederland betreft, hier is enkele weken geleden (april 1957) een subcommissie van de Nederlandse Atoomcommissie ingesteld, waarbij enige vertegenwoordigers der Unie in het overleg met de betreffende Ministers, de Verzekeringskamer en de Stichting Kernreactor Nederland, zijn betrokken;

7. als resultaat van de thans op gang zijnde onderzoekingen en besprekingen is in alle daarvoor in aanmerking komende landen de oprichting te verwachten van een nationale pool, samengesteld uit nationale, mogelijk ook buitenlandse, maatschappijen.

Uit deze enkele punten blijkt dat de verzekeringskwestie

(vervolg van blz. 585)

mogelijk met permanente contacten met alle niet-ambtelijke groeperingen, welke belang hebben bij een evenwichtige economische opbouw. Deze nieuwe instantie in de zin van een ontwikkelingsmaatschappij treft men in vele tropische landen aan. Zij zou ook in het geval van Nieuw-Guinea goede diensten kunnen bewijzen. Zij kan als planbureau een welvaartsplan ontwerpen waarna zij, gewapend met financiële bevoegdheden, tot uitvoering kan overgaan. De mogelijkheid om deze ontwikkelingsinstantie in een stichting onder te brengen, valt te overwegen.

En ten slotte de vraag wat men in economisch opzicht van een dergelijk welvaartsplan verwachten mag. In het algemeen kan men een optimale besteding van de beschikbare middelen verwachten. Gegeven de uiterst bescheiden jaarlijkse bijdrage van Nederland, zal een dergelijke optimale besteding grote verdiensten kunnen hebben. Popu-

lair gesteld mag men verwachten, dat de kans om fouten bij de ontwikkeling te maken, beduidend kleiner wordt.

Stratenus heeft in zijn dissertatie in 1952 betreffende de economische ontwikkelingsmogelijkheden van Nieuw-Guinea verkondigd, dat dit land zich in 10 jaar financieel onafhankelijk van Nederland zou maken. Hij overschatte daarbij de produktieve mogelijkheden op het gebied van visserij, nijverheid en extractie van grondstoffen. Het is bovendien de vraag of Nieuw-Guinea wel gediend is met een zo snel mogelijke financiële zelfstandigheid. Een sluitende begroting is nog geen waarborg voor een harmonische economische ontwikkeling. Wat men in concreto wel van een welvaartsplan mag verwachten? Om dat te weten zal men eerst een dergelijk plan moeten samenstellen.

Tunis.

R. KOOL, ec. drs.

ten aanzien van de ontwikkeling van de atoomenergie een grote rol speelt en zal gaan spelen. Dit blijkt ook uit het feit, dat een jaar later, nl. op 29 mei jl., een voorlopig bestuur, onder voorzitterschap van Mr. H. T. Asser, als gevolg van de hierboven vermelde bijeenkomst de laatste voorbereidingen heeft getroffen voor de binnenkort te verwachten oprichting van de Nederlandse pool voor verzekering van atoomrisico's. Uit het communiqué, dat naar aanleiding van deze gebeurtenis werd verstrekt, blijkt dat men — zoals trouwens in het verzekeringsbedrijf gebruikelijk is wanneer het gaat om de verzekering van een gering aantal risico's van zeer grote omvang en van zeer onbekende aard — de poolvorm gekozen heeft om aan kernreactorexploitanten de benodigde dekking te verschaffen voor de risico's van materiële schade en wettelijke aansprakelijkheid, voortvloeiende uit het vreedzaam gebruik van kernenergie.

In deze pool wordt deelgenomen door meer dan honderd Nederlandse en hier te lande vertegenwoordigde buitenlandse verzekeringsmaatschappijen, en wel voor ruim f. 7 mln. voor de rubriek „materiële schade” en voor f. 4,5 mln. voor de rubriek „W.A.-schade” voor in Nederland gelegen risico's. Het is — op grond van een daartoe ingestelde enquête — te verwachten dat nog een stijging zowel van het aantal deelnemers als van het inschrijvingsbedrag zal plaatsvinden. Door de in de diverse landen te vormen pools zal in nauwe onderlinge samenwerking verder dekking verleend worden op in Europa gelegen reactoren. Door deze poolvorming zal het dus op den duur mogelijk worden alle exploitanten in Europa te verzekeren. Wanneer dit snel en effectief geregeld zal worden zal hiervan een sterke invloed uitgaan ten gunste van de vreedzame ontwikkeling van de atoomenergie in Europa.

Het internationale aspect van de gezamenlijke dekking enz. wordt, zoals uit het hierboven vermelde blijkt, na nader internationaal overleg nog aangevuld. De kwestie van de omvang van de wettelijke aansprakelijkheid heeft nl. aanleiding gegeven tot een uitvoerig internationaal overleg met als doel een unificatie van de wetgeving in de vorm van een conventie. Hierbij valt op te merken, dat de in deze conventie op te nemen regeling van de wettelijke aansprakelijkheid van de reactorexploitanten naar haar aard aanzienlijk zal moeten afwijken van de regeling, welke is opgenomen in art. 1401 van het B.W. Men zal er naar streven een bruikbare vorm te vinden voor de zgn. risico-leer (voorbeelden hiervan zijn o.a. te vinden in de verkeerswetgeving van verschillende landen)¹⁾.

In het internationaal overleg dat voor de verzekering van atoomrisico's zo noodzakelijk is, zal ook het punt van de duur van de verjaringstermijnen alsmede de kwestie van de wettelijke maximering van de aansprakelijkheid betrokken moeten worden. De verzekering zal uiteindelijk gebaseerd worden op de komende wettelijke regeling van deze aansprakelijkheid. De wettelijke aansprakelijkheid heeft in het bijzonder betrekking op de zgn. „fall out”.

De verzekering zal gelden zowel voor risico's voortspuitend uit werkzaamheden van experimentele reactoren als van reactoren die de energie voor elektriciteitscentrales

zullen moeten gaan leveren. Uitdrukkelijk is nog opgemerkt dat de verzekering niet zal gelden voor reactoren die gebruikt worden ter voortstuwing van zeeschepen. Deze kwestie zal geregeld moeten worden door de transportverzekeraars. In dit verband willen wij de aandacht vestigen op de — het vorig jaar opgerichte — Stichting Kernvoortstuwing Koopvaardij-schepen, welke ten doel heeft de bestudering in de ruimste zin van het woord van de problemen die verband houden met de voortstuwing van koopvaardij-schepen door middel van atoomenergie. Onder deze problemen valt natuurlijk ook het veiligheids- of beveiligingssysteem dat moet voorkomen, dat er bij het gebruik van kernreactoren gevaarlijke dingen kunnen gaan gebeuren en dat — wanneer er onverhoopt toch iets zou gebeuren — eventuele schade aan mensen en materiaal tot een minimum beperkt blijft. Het risico dat verbonden is aan het produceren van en het werken met radioactief materiaal valt evenmin onder de bedoelde verzekering. Men heeft echter wel het voornemen om deze risico's in een later stadium, indien dit nodig blijkt, in de verzekering op te nemen.

Het lijkt ons goed om in het kader van hetgeen hierboven naar voren is gebracht nog eens te vermelden wat in andere landen gedaan is en wordt met betrekking tot de verzekering tegen atoomrisico's. Van de zijde van de O.E.E.C. verscheen in maart 1957 het rapport „L'assurance des risques nucléaires”. Dit rapport is, in opdracht van de door de O.E.E.C. gevormde sub-commissie voor verzekeringen, samengesteld door de Zwitserse verzekeringsdeskundige W. Belser uit Zürich. In dit rapport wordt allereerst een omschrijving gegeven van het atoomrisico en worden de vragen onderzocht die in verband met de dekking van dit risico moeten worden opgelost. Daarna gaat de rapporteur in op de verschillende technische, administratieve en juridische problemen die in dit verband gesteld kunnen worden alsmede in het bijzonder op de aansprakelijkheid van de Staat. Belser komt tot de conclusie, dat de atoomverzekering het doelmatigst in de vorm van nationale pools — zie hetgeen Mr. Asser hierover mededeelde — kan worden georganiseerd.

Een internationale organisatie voor de atoomverzekering stelt een uniformering van de nationale wetgevingen op dit terrein (dit is nog sporadisch het geval) voorop, alsmede het afsluiten van een internationale overeenkomst waardoor de op dit moment omstreden aansprakelijkheidsvraagstukken en andere problemen tot klaarheid worden gebracht. Een van die problemen is dat van de toepasbaarheid van de wet, vooral ten gevolge van het feit dat de landen in Europa van bescheiden grootte zijn en dat het daardoor zeer wel mogelijk is dat eventuele schade (bijv. ten gevolge van een ontploffing in een atoomreactor) zich ook manifesteert over de grenzen heen. Volgens Belser moet in deze gevallen de wetgeving van de plaats waar de reactor zich bevindt maatgevend zijn.

Ook de verzekeringsbranche zal haar opvattingen inzake atoomrisico's internationaal moeten afstemmen om een wederkerige herverzekering van de nationale pools mogelijk te maken. De afstemming of aanpassing moet zich uitstrekken tot de verzekeringsvoorwaarden en -tarieven. Het rapport van Belser wijst erop dat zich reeds pogingen in deze richting geopenbaard hebben. Genoemd moet verder worden dat door het „Comité Européen des Assurances” een studiec centrale voor atoomvraagstukken in het leven is geroepen. In Zweden en Engeland heeft men reeds verzekeringspools tot dekking van atoomrisico's gevormd

¹⁾ Vermeld zij, dat er in maart jl. te Londen een bijeenkomst heeft plaats gevonden, waar verzekeraars uit een vijftiental landen aanwezig waren. Men is het er over eens geworden, dat eigenaars-exploitanten van atoomreactors algehele verantwoordelijkheid dienen te aanvaarden voor verplichtingen, voortvloeiende uit straling. Men is voornemens een enkele verzekeringspolis in te stellen voor de eigenaars-exploitanten.

Onder de verschillende ongunstige factoren op de vrachtenmarkt speelt, afgezien van de terugslag in de conjunctuur, de grote uitbreiding van de wereldkoopvaardijvloot gedurende de laatste jaren een belangrijke rol. De in de eerstvolgende jaren gereedkomende tonnage, zal voor zover daarvoor niet reeds emplooi op lange termijn is geregeld een uiterst storende invloed op de vrachtenstructuur in de naaste toekomst uitoefenen. Bovendien wordt door de zgn. „bulk carriers” in toenemende mate vervoer, dat in het verleden door het conventionele vrachtschip werd verzorgd, uit de markt genomen. De verkoop voor sloop van oudere schepen die zou kunnen bijdragen tot herstel van het evenwicht op de vrachtenmarkt, wordt tot dusverre afgeremd door de scherp gedaalde sloopprijs. Ook de Amerikaanse scheepvaartpolitiek, die 50 pCt. van alle onder zgn. „foreign aid programs” verscheepte lading reserveert voor Amerikaanse schepen, vergroot de schaarste aan emplooi voor de schepen der legitieme landen.

De vrachtenmarkt

Ondanks het toegenomen aantal opgelegde vrachtschepen — circa 8 pCt. der totale vrachtvloot — zijn de vrachten, welke gedurende de achterliggende zes maanden op de open markt konden worden bedongen, verder teruggelopen.

Op de verschillende factoren, welke tot de huidige, weinig gunstige, situatie waarin zowel de algemene vracht- als de tankvaart verkeert, hebben geleid, werd reeds eerder gewezen. Afgezien van de terugslag in de conjunctuur speelt de grote uitbreiding welke met name gedurende de laatste jaren aan de wereldkoopvaardijvloot is gegeven, ongetwijfeld een belangrijke rol.

Blijkens de in het laatste jaarverslag van Lloyd's Register verstrekte gegevens had de koopvaardijvloot op 30 juni 1939 een inhoud van 68.509.432 brt., midden 1955 was het totaal reeds tot 100.568.779 brt. gestegen en op 30 juni 1957 bedroeg de bruto inhoud 110.246.081 ton. Bovendien waren eind vorig jaar nog vrachtschepen met een totaal draagvermogen van 5.667.300 ton in aanbouw resp. bestelling, terwijl het draagvermogen der in aanbouw resp. bestelling zijnde tankschepen circa 33 mln. ton bedroeg.

Daar het evenwicht tussen aanbod van en vraag naar

tonnage — en dit geldt zowel voor vracht- als tankschepen — thans reeds ernstig is verstoord, is het duidelijk dat de gedurende de eerstvolgende jaren gereedkomende tonnage, voor zover daarvoor bij bestelling niet reeds emplooi op lange termijn werd geregeld, een uiterst storende invloed op de vrachtenstructuur in de naaste toekomst zal oefenen.

Hierbij komt dat vervoer, dat in het verleden door het conventionele vrachtschip werd verzorgd, in toenemende mate door speciaal daarvoor gebouwde tonnage uit de markt wordt genomen. Men denke in dit verband aan de zgn. bulkcarriers voor ertsvervoer. Een typisch voorbeeld biedt in dit verband de door de British Iron & Steel Federation gevolgde politiek. Reeds in 1951 werden maatregelen getroffen om in een deel der voor de aanvoer van ertsen benodigde ruimte te voorzien door middel van langdurige vervoersovereenkomsten resp. financiële deelname in, gedeeltelijk daartoe opgerichte, rederijen, die bereid waren speciaal voor ertsvervoer ingerichte schepen te doen bouwen. Verleden jaar werden 16 mln. ton erts in Engeland aangevoerd. In 1962 zal de aanvoer, naar verwacht wordt, tot 22 mln. ton zijn gestegen, maar in laatstgenoemd jaar zal de Engelse staalindustrie de beschikking hebben over

(vervolg van blz. 587)

en dit voorbeeld is door Frankrijk gevolgd. De „Fédération Française des Sociétés d'Assurances” heeft het vorig jaar opgericht de „Pool Français d'Assurance des Risques Atomiques”. Deze pool werkt op basis van de medeverzekering; alle Franse verzekerings- en herverzekeringsmaatschappijen, alsmede de in Frankrijk toegelaten buitenlandse maatschappijen, kunnen er aan deelnemen.

Dat de Staat eveneens moet deelnemen aan de verzekering tegen atoomrisico's werd o.a. in de Verenigde Staten sterk naar voren gebracht door Francis Mc Cune, vice-president van General Electric Co. Voorts vermelden wij nog dat in 1955 reeds door de Atomic Energy Commission een „Insurance Study Group” is geformeerd uit een aantal verzekeringsdeskundigen om de verzekeringsproblemen te bestuderen, welke gevormd worden door het deelnemen van de particuliere industrie aan de activiteiten die met de ontwikkeling van de atoomenergie samenhangen. In een rapport dat door deze Study Group in 1955

werd uitgebracht wordt erop gewezen dat bij het zoeken naar verzekeringsmogelijkheid tegen atoomrisico's het U.S. Reactor, Safeguards Committee een grote rol toebedeeld zal moeten worden.

Tot slot zij nog vermeld, dat in 1956 door A. B. Stewart (van Lloyd's) te Monte Carlo een belangrijke inleiding is gehouden, getiteld „Nuclear fission as related to marine insurance”. Deze inleiding werd gehouden ter gelegenheid van de conferentie van de „International Union of Marine Insurance”. Met deze korte vermeldingen willen wij volstaan. Uitvoeriger inlichtingen t.a.v. deze vermeldingen verschaffen de in de aanhef genoemde artikelen in dit blad.

In aansluiting op het in dit artikel gestelde verzekeringsprobleem willen wij in een volgend artikel de maatregelen behandelen die wat de veiligheid betreft, op verschillende terreinen van de atoomenergie nationaal en internationaal zijn en zullen worden getroffen.

Breukelen.

Drs. P. H. M. CREMERS.

een zeventigtal voor ertsvervoer ingerichte schepen met een jaarlijkse vervoerscapaciteit van circa 11 mln. ton.

Een soortgelijke ontwikkeling, zij het vooralsnog op beperkter schaal, doet zich voor bij het vervoer van ruwe suiker. De grote Engelse suikerraffinaderijen hebben thans de beschikking over een aantal voor het vervoer van „bulk sugar” ingerichte schepen, die door de Sugar Line ge-exploiteerd worden.

Ofschoon het vervoer dezer beide stapelartikelen en dit geldt in het bijzonder voor erts, een geleidelijke uitbreiding ondergaat, betekent dit derhalve geen meerder emplooi voor het conventionele trampschip. Ten slotte dient te worden gewezen op de geringer vraag naar ruimte voor het vervoer van kolen in de transatlantische sector. Weliswaar bleef de totale uitvoer van Amerikaanse kolen gedurende het eerste kwartaal ruim 4 mln. ton beneden die van de overeenkomstige periode in 1957, maar circa 10,5 mln. ton is op zich zelf toch een niet te verwaarlozen hoeveelheid. Daar echter, naar ruwe schatting, 80 pCt. op grond van eerder afgesloten contracten werd vervoerd, bleef slechts een naar verhouding gering kwantum voor bevrachting op de open markt over, hetgeen in schrille tegenstelling staat tot de welhaast ononderbroken vraag naar ruimte voor kolenvervoer in 1956.

Zoals bekend, hebben Griekse reders het initiatief genomen om door middel van internationale samenwerking overtollige tonnage tijdelijk uit de vaart te nemen en tevens minimum-vrachten vast te stellen. De bedoeling is door middel ener heffing op opgevaren vrachten reders der opgelegde schepen schadeloos te stellen. De voorzitter der Griekse Redersvereniging te New York, de heer Manuel Kulukundis, meent dat tenminste 2/5 der trampvloot uit de vaart moet worden genomen wil het evenwicht tussen vraag en aanbod worden hersteld. Geheel los van de vraag, of de door de in de vaart blijvende schepen te bedingen vrachten zodanig zouden zijn, dat niet slechts de exploitatiekosten, om van afschrijving en rendement op het geïnvesteerde kapitaal maar niet te spreken, gedekt zouden worden, biedt een dergelijke regeling slechts perspectief indien zij universeel en loyaal door de internationale redersgemeenschap wordt gesteund. De Noorse Redersvereniging heeft reeds eerder te kennen gegeven dat zij aan de beraadslagen geen deel zou nemen. Ook in Engeland lijkt de geneigdheid om het Griekse initiatief te steunen, niet groot.

Wil men tot een herstel van het ernstig verstoorde evenwicht tussen vraag en aanbod komen, dan lijkt het, tenzij de wereldhandel een aanzienlijke uitbreiding zou ondergaan, onvermijdelijk dat op veel groter schaal dan tot dusver, oudere, niet langer economische schepen voor sloop worden verkocht en dat ook een aantal contracten voor de bouw van vrachtschepen, waarvoor geen emplooi op lange termijn is gesloten, wordt geannuleerd. Een der factoren, die reders er tot dusver van heeft weerhouden hun oudere schepen te doen slopen, is de scherp gedaalde sloop prijs (op het continent circa £ 6 per brt. en in Engeland nog minder). Kon men kopers vinden, die bereid waren een hogere prijs te betalen, dan gaf men, ofschoon de nieuwe eigenaars niet voornemens waren tot sloop over te gaan, aan een dergelijke verkoop de voorkeur. Het is echter duidelijk, dat zulks een sanering niet bevordert.

Uit nevenstaande tabel, waarin de indexcijfers voor enkele van de voornaamste sectoren der vrachtenmarkt worden gegeven, blijkt hoe scherp de vrachten sedert eind 1956 zijn teruggelopen:

	eind 1956	november 1957	mei 1958
Graan	206,4	82,3	63,5
Kolen	198,3	80,7	52,8
Erts	154,2	79,2	66,7
Timecharter	207,2	70,4	51,8 a)
Alle sectoren tezamen:	189,4	82,3	64,6

a) Bij gebrek aan gerapporteerde bevrachtingen werden door de Chamber of Shipping voor de maanden april/mei geen indexcijfers vastgesteld. Boven- genoemd sub-indexcijfer geldt dan ook voor de maand maart jl.

Zelfs het moderne vrachtschip kan bij de thans geldende vrachten de kosten niet of ternauwernood dekken. Van afschrijving resp. rendement op de hoge aanschaffings- waarde is geen sprake.

Bovendien moeten vaak lange ballastreizen worden ge- maakt. Dit geldt o.a. voor schepen, welke naar het Verre Oosten zijn bevracht en waarvan slechts een naar ver- houding gering percentage directe retourvracht kan secu- reren. Reders zijn dan ook genoodzaakt hun schepen in ballast naar elders te dirigeren, hetgeen uiteraard de reis- resultaten ongunstig beïnvloedt.

Tekenen, die op een spoedig te verwachten uitbreiding van de wereldhandel wijzen, zijn er voorshands niet. De Amerikaanse scheepvaartpolitiek, die ertoe leidt, dat 50 pCt. van alle lading, welke in het kader der zgn. „foreign aid programs” wordt verscheept en waaronder gemakshalve tevens worden gerangschikt die ladingen, welke op grond van door de Exim Bank verstrekte leningen aan het buiten- land worden geleverd, ontmoet bij de huidige schaarste aan emplooi toenemend verzet in de legitieme scheepvaart- landen. Stappen welke reeds werden gedaan, ontmoetten tot dusver echter generlei succes. Voor het euvel der exploitatie van een nog steeds groeiende vloot, waarvan overigens 21 pCt. is opgelegd, onder een der goedkope vlaggen, is tot dusver al evenmin een oplossing gevonden.

De reders en hiertoe behoren ook enkele onzer scheep- vaartmaatschappijen, die het zekere voor het onzekere hebben genomen en slechts bouwopdrachten hebben ge- plaatst voor zover langdurig emplooi kon worden geregeld en men over de vereiste middelen beschikte, hebben ge- toond de lessen van het verleden ter harte te hebben genomen.

Zij die niet of onvoldoende rekening hebben gehouden met de spreekwoordelijke magere jaren, die vroeger of later komen moesten en die thans op het schaarse aanbod van lading tegen nauwelijks lonende of verlies latende vrach- ten zijn aangewezen verkeren, vooral indien de huidige terug- slag langer zou duren, in een minder benijdenswaardige positie.

Rotterdam.

C. VERMEY.

AANTEKENING

Europa, Amerika en de recessiebestrijding

Onder de titel „What Britain can do”, verscheen een bijdrage van de Engelse economist Roy Harrod in „The Financial Times” van 20 juni jl. Zijn thema is: wat zou Groot-Brittannië kunnen doen ter verlichting van de recessie, waarin de wereld zich thans bevindt? Harrod stelt voorop dat deze keer Europa, en niet de Verenigde Staten, aansprakelijk was voor de eerste terugslag. Wat Amerika ook mag doen of laten, zijn inziens is Europa bij machte om in aanzienlijke mate bij te dragen tot het

voorkómen van een voortgaande neerwaartse beweging in het niet-dollar gebied van de wereld.

De oorzaken van de recessie.

De invoer van Europa — in dit geval de O.E.E.C.-landen — uit gebieden buiten Europa was ongeveer tweemaal zo groot als de totale invoer der Verenigde Staten. Bovendien is de Europese invoer sedert de oorlog veel sterker gestegen dan de Amerikaanse. Dientengevolge hebben de grondstoffenproducenten zich ingesteld op een expanderende afzet. Sedert 1950 nam de invoer van Europa uit de rest van de wereld met 79 pCt. toe, die van de Verenigde Staten slechts met 47 pCt.

Gedurende 1957 zijn de grondstoffenprijzen steeds gedaald, zodat zij zelfs beneden het niveau van vóór de Suez-crisis kwamen te liggen. Voor de grondstoffen producerende landen betekende dit een daling van hun inkomsten en deviezenmoeilijkheden. In datzelfde jaar nam de invoer van de Verenigde Staten nog toe, ook in het tweede halfjaar, en zelfs in het laatste kwartaal lag deze nog hoger dan in de overeenkomstige periode van 1956. Ondertussen kwam de Europese invoer eerst op een min of meer constant niveau en daalde daarna in lichte mate. Volgens Harrod lijkt het dan ook geen twijfel, dat het Europa was dat de stoot gaf tot de wereldrecessie en niet de Verenigde Staten.

De houding van de Verenigde Staten.

De blik op de toekomst richtend kan, aldus Harrod, worden vastgesteld, dat de Verenigde Staten alle pogingen doen, die men in redelijkheid mag verwachten om hun eigen recessie te verzachten. Vermoedelijk komt het kritieke punt aldaar in de winter van 1958-1959. Over het geheel genomen mag men zijns inziens de Verenigde Staten niet betichten van onwilligheid bij de bestrijding van de moeilijkheden. De kern van de zaak ligt veeleer hierin, dat de Verenigde Staten door de hoge levensstandaard en het reeds bereikte hoge investeringsniveau wellicht gekomen zijn in de laatste fase, welke hen nog scheidt van het verzadigingspunt. Daarentegen is er voor Europa, zowel ter verhoging van de levensstandaard als ter verbetering der industriële uitrusting, nog veel te doen. Vrijwel alle Europese landen voelen zich echter als het ware achtervolgd door het spook der deviezenmoeilijkheden.

Het is op zichzelf wel begrijpelijk, dat het Amerikaanse Congres erop aandringt, dat, indien het maatregelen moet goedkeuren, die het begrotingstekort verhogen, de hiermede gemoeide bedragen moeten worden gebruikt om werk te geven aan Amerikaanse staatsburgers, in plaats van om de rest van de wereld te steunen. Als Engelsen, zegt Harrod, kunnen wij ons troosten met de gedachte, dat de besteding van gelden die de tendentie in zich dragen de Amerikaanse invoer te steunen, een gunstiger effect heeft, dan het met eenzelfde bedrag verhogen der Amerikaanse investeringen overzee of de Amerikaanse hulp.

De goudprijs.

Naar Harrod's mening zou een verhoging van de goudprijs in dollars — welke geen nadelige invloed zou hebben op het „Federal Budget” van de Verenigde Staten — met een bedrag dat in overeenstemming is met de stijging van andere prijzen in dollars sedert vóór de oorlog, de rest van de wereld ongeveer \$ 16 mrd. aan extra liquiditeit bezorgen. Door deze maatregel zou ook de jaarlijkse toename van de wereldliquiditeit sterker stijgen. Daarbij vergeleken is de mogelijke vergroting

van de overzeese investeringen der Verenigde Staten of het versterken van de hulpbronnen van internationale organisaties slechts kruimelwerk.

Engelands bijdrage tot conjunctureel herstel.

Door terug te keren tot een politiek van expansie zou Engeland de wereldconjunctuur gunstig kunnen beïnvloeden. In dit verband memoreert Harrod, dat in 1955 de invoer van het Verenigd Koninkrijk 85 pCt. bedroeg van die der Verenigde Staten. Van 1955 tot 1957 steeg de invoer van het Verenigd Koninkrijk naar geldswaarde echter slechts met 6 pCt., terwijl die van de Verenigde Staten met 14 pCt. toenam. Het is ongetwijfeld verleidelijk om de vergangelijke situatie van de goedkopere invoer te gebruiken om de reserves te versterken, doch dit is een zeer gevaarlijk spel. Het Verenigd Koninkrijk moet nu trachten zijn invoer te vergroten, zowel vanwege het directe gevolg daarvan voor de wereldeconomie als bij wijze van voorbeeld voor andere Europese landen, die in een soortgelijke positie verkeren.

In deze conjunctuurfase moet Engeland niet proberen meer aan zijn netto-reserves toe te voegen dan hetgeen overeenkomt met „her fair share of new liquidity accruing to the world as a whole”. Rekening houdend met de „turnover of the whole sterling area, this fair share is about £ 50 m. a year at most”. Zou het Verenigd Koninkrijk proberen zijn reserves in een hoger tempo te laten toenemen, dan zou het — indien de dollarprijs van het goud niet stijgt — de rest van de wereld in ernstige moeilijkheden brengen en de werelddepressie verergeren.

De „Commonwealth”.

Het leidende beginsel voor de aanstaande Conferentie van het Gemenebest dient te zijn „Commonwealth expansion to cure the world recession”. Volgens Harrod is het Gemenebest hiervoor in een betere positie dan de Verenigde Staten. Van Canadese zijde is enige twijfel gerezen ten aanzien van deze gedachte, daar die eerst kans op realisering zou kunnen krijgen indien de Verenigde Staten hieraan hun steun gaven. Hieruit moet overigens volgens Harrod niet afgeleid worden dat de Britten de Canadese steun nodig zouden hebben als een *conditio sine qua non* tot realisering van genoemde gedachte. Canada heeft momenteel, evenals de Verenigde Staten, zijn eigen interne problemen, doch het zal zich te zijner tijd achter deze gedachte scharen.

In deze fase dient het initiatief echter van Londen uit te gaan. Het is nl. zo, dat de landen van het Gemenebest niet méér Britse financiële steun behoeven, dan zij voor de in het kader van hun investeringsplannen aan te schaffen kapitaalgoederen nodig hebben. Nu is te verwachten dat de Britse industrie in de eerstkomende drie jaren over zoveel vrije capaciteit zal beschikken dat zij in staat zal zijn een aanzienlijke hoeveelheid additionele kapitaalgoederen voor export naar het Gemenebest te produceren. Hierdoor bezit Londen thans een sleutelpositie. De betalingsbalans van het Verenigd Koninkrijk is eigenlijk niet van belang, daar de uitvoer van kapitaalgoederen gecompenseerd zal worden door de vergrote stroom van financiële middelen vanuit het Verenigd Koninkrijk naar de landen van het Gemenebest om de ontwikkelingsplannen te schragen. De verhoging van de investeringen in het Gemenebest op de geschetste wijze zou dan een belangrijke rol kunnen spelen in het tot staan brengen van de wereldrecessie, aldus Harrod.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Het bedrag, dat de banken bij De Nederlandsche Bank aanhouden, was op 14 juli niet ver van de f. 500 mln. verwijderd. Dit is weliswaar aanzienlijk hoger dan het verplichte saldo ad ca. f. 420 mln., maar laatstgenoemd bedrag stelt het gemiddelde voor, dat de banken gedurende de 21 juli geëindigde kasperiode hebben moeten aanhouden. Daar de banken in het begin van deze periode aanmerkelijk onder dit gemiddelde zijn gebleven, moesten zij de schade naderhand inhalen.

Uit de stijging van het saldo van de banken, die nog gepaard is gegaan met een verlaging van de schuld aan de Bank, blijkt overigens wel, dat de krapte op de geldmarkt weer grotendeels tot het verleden is gaan behoren. Gedurende de verslagweek is de ruimte verder toegenomen, ondanks het feit, dat er f. 92 mln. moest worden gestort op het bij de tender van 14 juli toegewezen schatkistpapier. Onderstaande tabel laat zien, dat er — gegeven de rente die de Schatkist wilde betalen — alleen voor het jaarspapier reële belangstelling bestond. Uitsluitend bij het papier met deze looptijd is een verlaging van het toewijzingsdisconto te constateren.

	Bedrag (x f. 1 mln.)	Toewijzingsdisconto	
		20 juni 1958	14 juli 1958
3-maands	8,4	2 ³ / ₄ pCt.	2 ³ / ₄ pCt.
6-maands	1,8	3 pCt.	3 pCt.
9-maands	4,2	3 ¹ / ₂ pCt.	3 ¹ / ₂ pCt.
12-maands	77,4	3 ¹ / ₁₆ pCt.	3 ¹ / ₄ pCt.
	91,8		

De voorkeur voor belegging op lange termijn — die ook blijkt uit de (onderhandse) plaatsing van schatkistbiljetten, waarvan de modaliteiten niet officieel bekend worden gemaakt — wijst erop dat men in een verdergaande daling van de geldmarktrente blijft geloven. De politieke gebeurtenissen, en de conjuncturele ontwikkeling in de Verenigde Staten hebben de meningen hieromtrent dus nog geen verandering doen ondergaan.

Voor de vijfde maal in 1958 heeft De Nederlandsche Bank het kaspercentage met één procent verhoogd, zodat het van 22 juli tot 21 augustus 9 pCt. zal bedragen. Kon men tot nu toe de verhoging van het kaspercentage trachten te verklaren uit de wens van de Bank om de ruimte te compenseren, die op de geldmarkt ontstaat door de groei van de deviezenvoorraad, ditmaal gaat deze redenering niet geheel op. De deviezenreserves zijn sinds de vorige mutatie (23 juni) minder toegenomen dan het bedrag dat door de verhoging van het kaspercentage zal worden geblokkeerd. Mogelijkerwijs heeft de Bank mede willen anticiperen op de ruimte, die op de geldmarkt zal ontstaan als omstreeks 25 juli door het Rijk de gebruikelijke kwartaalsuitkering aan de gemeenten zal worden verricht, waarmee een bedrag van f. 250 mln. is gemoeid. Bovendien vervalt er in de betrokken kasperiode meer dan f. 500 mln. schatkistpapier.

De kapitaalmarkt.

Nadat de Amerikaanse beurs onder invloed van het politieke gebeuren in het begin van de verslagweek een sterke reactie vertoonde, werd het verlies in de tweede helft van de week meer dan ingehaald. De conjunctuur blijft tekenen van herstel vertonen — voor de tweede maand in successie vertoonde het indexcijfer van de industriële productie in juni een stijging — en de gang van zaken in het Midden-Oosten zou er juist toe kunnen bijdragen één van de nog bestaande zwakke plekken, nl. de voorraadintering,

te saneren. De grondstoffenprijzen reageerden dienovereenkomstig.

Het Damrak liep trouw in het voetspoor van Wall Street. Uiteraard moesten in eerste aanleg aandelen Koninklijke het ontgelden, (de laagste koers van de week was f. 155,30), maar ook de andere internationals moesten hun tol betalen. Voor A.K.U. speelden de minder gunstige resultaten — althans vóór belasting — tijdens het eerste halfjaar hierbij mede een rol; anderzijds was ook Unilever geenszins immuun voor de algemene koersbeweging, hoewel bekend werd, dat deze maatschappij in zoverre voor de bui binnen was, dat juist op tijd tegen aantrekkelijke prijzen grote traanaankopen hadden plaats gevonden.

Opvallend veel weerstand toonden de scheepvaart-aandelen. De herinnering aan wat de Suezkanaal-crisis deed voor de vrachttarieven zal hieraan wel credit zijn geweest, al was er toendertijd bijv. niet 5¹/₂ mln. aan tankertonnage opgelegd. Overigens hebben de vrachten in juni reeds een kleine stijging aan de dag gelegd.

De obligatiekoersen vertoonden, evenals vorige week, in het merendeel der gevallen een lichte daling — een uitzondering vormde de 3 pCt. dollarlening Nederland (zie het koerslijstje). De 4³/₄ pCt. obligaties Herstelbank, vorige week à '99 pCt. geëmitteerd, werden ter beurse onder pari verhandeld; wel een bewijs, dat men bij emissies van dit type obligaties nog steeds een hoger rendement dan 4³/₄ pCt. zal moeten bieden. De rente op de kapitaalmarkt is dus bezig de pas te markeren.

De theorie en de praktijk van de fusie beleven in ons land hoogtijdagen. Minister Zijlstra heeft het van vele particuliere zijden naar aanleiding van de Euromarkt aangeheven concentratie-thema ook in zijn Industrialisatienota overgenomen; bij de behandeling van deze nota door de Tweede Kamer heeft Minister Hofstra een oplossing voor de fiscale fusieproblemen aan de hand gedaan. Wat de praktijk van het fusioneren betreft, het huwelijk tussen de Nederlandsche Kabel en de Hollandsche Draad is thans definitief geworden. Ook de Koninklijke Zout laat zich niet onbetuigd; de maatschappij zal een tweetal N.V.'s overnemen, w.o.: Electro-zuur. Met enige overdrijving, en met een kleine variatie op een bekende zegswijze, zou men kunnen stellen, dat in deze tijd de ene helft van het bedrijfsleven bezig is, of plannen maakt om de andere helft over te nemen.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S.	2 jan.	11 juli	18 juli
	(1953 = 100)	1958	1958	1958
Algemeen		168	205	197
Internat. concerns		237	291	277
Industrie		126	147	145
Scheepvaart		117	136	134
Banken		106	125	123
Indon. aand.		64	93	88

Aandelen

Kon. Petroleum	f. 147,30	f. 171,50	f. 163,40
Unilever	311 ¹ / ₄	368	351
Philips	230 ¹ / ₂	297 ³ / ₄	287 ¹ / ₄
A.K.U.	142 ¹ / ₂	196	180
Kon. N. Hoogovens	241	303	303
Van Gelder Zn.	170	180 ¹ / ₄	175
H.A.L.	132 ³ / ₄	139	138
Amsterd. Bank	191 ¹ / ₂	229	223
H.V.A.	84 ¹ / ₄	112	106 ¹ / ₂

Staatsfondsen

2 ¹ / ₂ pCt. N.W.S.	59 ³ / ₄	61 ¹ / ₂	60 ¹ / ₂
3 ¹ / ₂ pCt. 1947	85 ¹ / ₄	90 ³ / ₄	89 ³ / ₄
3 ¹ / ₂ pCt. 1955 I	81 ¹ / ₄	88 ³ / ₄	88 ³ / ₄
3 pCt. Grootboek 1946	80 ¹ / ₄	89	88 ³ / ₄
3 pCt. Dollarlening	90	91 ¹ / ₂	91 ¹ / ₂

Diverse obligaties

3 ¹ / ₂ pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...	84	92 ⁵ / ₈	91 ¹ / ₂
3 ¹ / ₂ pCt. Bk.v.Ned.Gem.1954 II/III	79 ⁷ / ₈	85 ¹ / ₂	85 ¹ / ₂
3 ¹ / ₂ pCt. Nederl. Spoorwegen	84 ¹ / ₂	90	90
3 ¹ / ₂ pCt. Philips 1948	90	94 ⁷ / ₈	94
3 ¹ / ₂ pCt. Westl. Hyp. Bank	80	87 ¹ / ₄	85 ¹ / ₂
6 pCt. Nat. Woningb.len. 1957	104 ⁷ / ₈	109 ¹ / ₄	109 ³ / ₄

New York

Aandelenkoersgemiddelde			
Dow Jones Industrials	439	483	487

M. P. GANS.

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK

Onder verwijzing naar het Bericht van 26 juni 1958 maakt ondergetekende bekend dat een voldoende aantal aandelen **N.V. Hollandsche Draad- en Kabelfabriek** ter omwisseling in aandelen **N.V. Nederlandsche Kabelfabriek** is aangeboden om de voorgenomen fusie definitief tot stand te brengen. Houders der aangemelde aandelen in de **N.V. Hollandsche Draad- en Kabelfabriek** wordt verzocht hun aandelen in te leveren bij de kantoren te **Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage** of **Delft**, voor zover aldaar gevestigd van **DE TWENTSCHE BANK N.V.** de heren **R. MEES & ZONEN** de heren **PIERSON, HELDRING & PIERSON**

tegen inontvangstneming van de hun toekomende scrips in de **N.V. Nederlandsche Kabelfabriek**.

Ondergetekende is bereid eventueel alsnog aangeboden en ingeleverde aandelen in de **N.V. Hollandsche Draad- en Kabelfabriek** tot en met **31 oktober 1958** voor omwisseling op de voorwaarden, zoals in bovenvermeld Bericht genoemd, te accepteren.

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK

Delft, 16 juli 1958.

Op 1200 meter van de wereldtentoonstelling in Brussel,

KAMERS VOOR TWEË PERSONEN

aan fr. 158 + 5% belasting, dienst inbegrepen.

Is. Meyskensstraat 126, Wemmel.

Efficiency

bespoedigd
Uw contacten
met gegadigden

★

Indien
Uw telefoonnummer
in Uw annonce
moet worden
opgenomen,
vermeld dan
tevens het

KENGETAL

Leeft met Uw tijd mee!

Leest de E.-S.B.

Opleiding tot Belastingconsulent

De Nederlandse Federatie van Belastingconsulenten (Bond en Instituut) organiseert mondelinge cursussen in **AMSTERDAM, ROTTERDAM, DEN HAAG, UTRECHT, DEVENTER, ARNHEM** en **GRONINGEN** o.l.v. inspecteurs van 's Rijks belastingen.

Middelbare Schoolopleiding of gelijkwaardige ontwikkeling vereist.

EXAMENS ONDER RIJKSTOEZICHT

Prospectus en aanmelding:
BACHMANSTRAAT 39, DEN HAAG, TELEFOON 116914

vacatures

PTT

Centrale Directie der PTT

Bij de Centrale afdeling Statistiek van de hoofddirectie Financiële en Economische Zaken te 's-Gravenhage kan wegens uitbreiding worden geplaatst een

jong sociograaf

met belangstelling voor het bestuderen van problemen van ruimtelijke ordening.

Sollicitaties te richten aan het Personeelsbureau van de Centrale Directie der PTT, Zeestraat 9 te 's-Gravenhage.

Voor de
particuliere belegger
het
aangewezen
advies-orgaan

Verschijnt 1 keer p. 14 dagen

Vraagt gratis proefnummer

Administratie Bel-Bel
Postbus 42 - Schiedam